

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1935.

Första kammaren.

Nr 27.

Tisdagen den 30 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Hans excellens herr statsministern *Hansson* hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Lindhagens interpellation om lämpligheten av att regeringen med stöd av 56 § riksdagsordningen omedelbart håller riksdagen i kontakt med det världspolitiska läget och Sveriges inställning till detsamma.

*Ang. vissa
utrikes-
politiska
frågor.*

Därjämte hade hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Sandler* meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Lindhagens interpellationer:

a) om eventuellt stödande hos folkförbundet av Abessiniens vädjan om skydd för sitt oberoende, som landet anser hotat, m. m.;

b) om Norden bör ställa sig utanför projektet om en s. k. ostpakt;

c) om ett eventuellt framträdande från småstater och särskilt Norden i folkförbundet och annorstädes med en självständig utrikespolitik i vissa avseenden.

Ordet lämnades nu till hans excellens herr statsministern **Hansson**, som anförde: Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Lindhagen till mig ställt följande frågor:

1. Finner regeringen lämpligt och tidsenligt, att regeringen med stöd av 56 § riksdagsordningen oförmedlat håller riksdagen i kontakt med det brydsamma världspolitiska läget och regeringens uppfattning om Sveriges inställning till detsamma?

2. Finner ej regeringen, att statsmakternas diskussioner därom bli klargörande för landet endast genom att de efter förebild av engelska parlamentets arbetssätt i regel ske inför öppna dörrar och i varje fall liksom andra riksdagsförhandlingar även protokollföras?

Den första frågan ger mig icke anledning till annat svar än en påpekan, att regeringen självfallet är beredd att, när den finner anledning därtill föreligga, göra meddelanden till riksdagen enligt 56 § riksdagsordningen.

Vad interpellantens andra fråga beträffar, fäster jag uppmärksamheten vid att 56 § riksdagsordningen medgiver såväl sammanträden inför öppna dörrar som slutna sammanträden. Regeringen har icke under övervägande något förslag till ändring av nämnda grundlagsstadgande. Det har blivit alltmera vanligt att även utrikespolitiska frågor offentligt dryftas. Jag finner en sådan utveckling naturlig.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Sandler** erhöll härefter ordet och yttrade: Med kammarens tillstånd har herr Lindhagen till mig riktat trenne interpellationer. Uti den första frågas:

1) Vilka äro, folkförbundet veterligen, italienska regeringens avsikter med de omfattande sändningarna av trupper och krigsmateriel till Abessiniens gränser?

Ang. vissa utrikespolitiska frågor. (Forts.)

2) Kan det förväntas, att Sverige, icke minst som representant för även de små, militärt svaga staternas rätt att leva sitt eget liv, kommer att vid behov i tid och med kraft hos folkförbundet stödja Abessinien's vädjan till förbundet om skydd för sitt oberoende som landet anser hotat?

Den andra interpellationen innehåller likaledes två frågor:

1) Anser regeringen, att Norden bör ställa sig utanför projektet om en s. k. ostpakt, vilken dock nära berör världsfreden och jämväl västbaltiska staters fred och oberoende?

2) Om så ej är förhållandet, när och på vad sätt är Sverige redo att anmäla sig såsom medpart i förhandlingarna om en ostpakt?

Slutligen har herr Lindhagen i en tredje interpellation framställt ytterligare dessa spörsmål:

1) Håller regeringen ej före, att i systemet Europas nuvarande trångmål stormakters ledning av världsdelen's utrikespolitik bör motvägas av ett mångenstädes förväntat initiativ från småstater till framträdande i folkförbundet och annorstädes med en självständig utrikespolitik, byggd på ett avslöjande småningom av grunderna till ofreden och ett övergivande således omsider av den europeiska pacifismens synvillor?

2) Ligger ej, under sådan förutsättning, på grund av förhållandena initiativet till ett sådant framträdande såsom en kallelse särskilt över Norden och således även över Sverige?

3) Kan det emotses, att Sverige under regeringens ledning i samförstånd med riksdagen börjar inställa sig mot denna Nordens kallelse?

Den ärade interpellanten ursäktar mig måhända, efter att ha tagit del av mitt svar, om jag däri ej fäster avseende vid den för interpellanten egenartade formulering hans frågor erhållit och håller mig till kärnan i dessa spörsmål som underlag för de upplysningar jag är i tillfälle att ge dels om faktiska omständigheter, dels om svenska utrikesledningens synpunkter, varvid jag från början gör det förbehållet att det icke tillkommer mig att göra uttalanden om andra regeringars avsikter.

Jag tror mig göra interpellantens syften full rättvisa, om jag tillåter mig koncentrera interpellationerna till följande tre punkter:

1) Den abessinsk-italienska konflikten som folkförbundsproblem.

2) Sveriges ställning till förslaget om en ostpakt.

3) Svenska utrikesledningens ställning till ett självständigt framträdande i utrikespolitiken från mindre staters sida.

I.

Jag vill då först om den abessinska frågan, såvitt den berör folkförbundet, anföra följande:

Enligt vad här är känt är, med abessinskt medgivande, den mellan Abessinien och Italien föreliggande tvistefrågan nu till en del föremål för det förliknings- och skiljedomsförfarande som är stadgat i ett mellan de båda länderna ingånget avtal. Frågan kvarstår emellertid såsom anhängiggjord hos folkförbundet. I den mån icke tvisten bringas ur världen genom förliknings- och skiljedomsproceduren samt i den mån densamma icke i denna procedur inrymmes är den part, som begärt frågans behandling av folkförbundsrådet oförhindrad att begagna sin legitima rätt enligt folkförbundspakten. I folkförbundets råd äger Sverige icke säte. Först i den händelse ärendet skulle komma under församlingens behandling har vårt land att direkt taga ståndpunkt och har därvid att såsom i andra fall låta vägleda sig av förbundspaktens för alla gällande bestämmelser och söka bidra till en rättvis och fredlig lösning. Oavsett huruvida ett direkt ställningstagande sålunda kan bliva

Ang. vissa utrikespolitiska frågor. (Forts.)

påkallat — varom jag icke kan uttala något omdöme — synes mig därtill kunna uttalas, att ett normalt fullföljande av folkförbundsproceduren i den mån föreliggande frågor icke blivit i annan legal ordning lösta är ett gemensamt folkförbundsintresse. I den modesta form, som anbefaller sig själv, har jag för övrigt icke underlåtit att då tillfälle därtill erbjudit sig framhålla den svenska utrikesledningens förhoppning om en lösning i folkförbundspaktens anda.

II.

Till herr Lindhagens interpellation om den s. k. ostpakten vill jag först framhålla, att paktförslaget hittills icke torde ha lämnat den skissartade form vari det framlagts, och att olika alternativt varit föremål för offentlig diskussion. I förgrunden står för närvarande den idén att med ett nonaggressionsavtal mellan Tyskland och dess grannar kombinera särskilda avtal med biståndsförpliktelser mellan vissa i paktsystemet deltagande stater. Det tillkommer de därav berörda staterna att själva bedöma nyttan av det i olika varianter ifrågasatta paktsystemet. Till Sverige har icke från något håll riktats anmodan eller förfrågan om deltagande. Lika litet, mig veterligen, till något av de övriga nordiska länderna.

Offentligen har jag redan för länge sedan uttalat dels att Sverige, tillhörande en så stabiliserad region i Europa som Norden utgör, icke har anledning deltaga i detta paktsystem dels att man här icke kan annat än med tillfredsställelse se, om ett lämpligt avtalssystem åstadkomme en stabiliserande effekt inom den europeiska region för vilken detsamma avsetts.

Med föranledande av herr Lindhagens andra fråga anser jag mig böra säga att jag icke äger något bemyndigande att anmäla Sverige som medpart i förhandlingarna om en ostpakt och icke avser att begära något bemyndigande därtill.

Svensk solidaritetspolitik i avseende å de europeiska angelägenheter, som måste intressera även oss i hög grad, har sitt fullständiga och tillräckliga uttryck i lojalt uppfyllande av Sveriges förpliktelser som medlem av folkförbundet. I vad mån folkförbundets allmänna solidaritetspolitik kan stärkas är en öppen fråga, i vars behandling vårt land bör deltaga med intresse och varsamhet. Men vi stå icke i det nuvarande läget inför något konkret förslag, till vilket vi hava att ta ställning.

III.

I anledning av den tredje interpellationen vill jag erinra om att såväl inom folkförbundet som inom nedrustningskonferensen ett nära samarbete av gammalt ägt rum mellan vissa mindre stater. Oss berör direkt samarbetet mellan de fyra nordiska länderna, i ekonomiska frågor mellan Osломakterna och i frågor av allmänpolitisk natur, enkannerligen på rustningsfrågornas område, inom gruppen av exneutrala stater. Jag har icke kännedom om annat än goda erfarenheter därav och kan försäkra, att den svenska utrikesledningens intresse därför är oförminskat.

Herr Lindhagen efterlyser initiativ. Jag anser mig då böra särskilt bringa i erinran, att den ökade spänningen efter Tysklands anmälan om utträde ur folkförbundet och den hotande faran av upprustning i april förra året föranledde ett memorandum från den exneutrala gruppen till förmån för en begränsad nedrustningskonvention på den rättsliga likställighetens grund. Denna neutrala aktion fullföljdes i juni månad i en gemensam förklaring med konkreta förslag av danska, nederländska, norska, schweiziska, spanska och svenska delegationerna under de senaste allmänna nedrustningsförhandlin-

Ang. vissa utrikespolitiska frågor. (Forts.)

garna i Genève. Kontakt har allttjämt sedermera uppehållits i syfte att vara beredd, därest ett lämpligt tillfälle till en utjämnande insats kunde erbjuda sig. Vid tvenne tillfällen, dels omedelbart efter Saarfrågans lösning i januari, dels efter framläggandet av västmakernas konstruktiva förhandlingsprogram i London februari detta år har på svenskt initiativ konsultation förekommit om lämpligheten av en samfällid aktion. Slutligen hava, på dansk initiativ, de tre skandinaviska utrikesministrarna samrått i Köpenhamn i det försämrade läge, som skapats av upprustningen på olika håll och tillspetsats genom Tysklands proklamerande av militärt flygväsen och allmän värnplikt trots gällande fördrag. Det i anledning av detta steg efter fransk hänvändelse sammankallade extra förbundsrådet, vari Danmark under löpande treårsperiod har säte, hade föranlett danske utrikesministern att inbjuda sina kolleger i Norge och Sverige till samråd. Jag klargör mest korrekt innebörden i vad därunder förekom genom att föredraga följande autentiska uppteckning från sammankomsten.

Vid mötet utväxlades de upplysningar, som envar av deltagarna hade om huru situationen kunde antagas komma att gestalta sig vid det förestående rådsrådet. Det framgick emellertid av dessa upplysningar, att från stormakternas sida någon plan för detta möte icke förelåg utan att man uppsköt allt till efter Stresamötet. Det var sålunda icke utrett, huruvida förslagen i Genève skulle komma att gå ut på ett tekniskt konstaterande av traktatsbrott, eventuellt med tillfogande av klander, eller det ena eller det andra slaget av åtgärder med anledning av det inträffade eller också försök till en säkerhetsorganisation.

Under dessa förhållanden kunde närmare ståndpunkt ej fattas. Man enades om följande huvudsynpunkter:

1) Det torde vara riktigt att intaga en mycket reserverad hållning och i varje fall icke formulera någon ståndpunkt, innan det är klart, vilka förslag som framställas av de direkt intresserade och vilken hållning som de olika större makterna intaga till dessa.

2) Man bör eftersträva, att situationen tillrättalägges sålunda, att Nationernas förbund bevarar ännu återstående möjligheter att verka för förståelse mellan de makter, som stå i motsättning till varandra.

3) Den huvudmöjlighet, som man bör hava för ögonen, är att den nuvarande kapprustningen bör avlösas av ett tillstånd, där de militära förhållandena i staterna äro ordnade genom en konvention på gemensamt erkänd rättslig grundval.

Rörande det sålunda förda resonemanget informerades de exneutrala, däri inbegripet Finland. Händelsernas förlopp under Genève-mötet behöver jag icke relatera. Danmarks utrikesminister, som å sin regerings vägnar hade att taga ställning, har efter återkomsten om förhållandet mellan Danmarks hållning och nyss återgivna allmänna grundsatser gjort ett uttalande, i sin fullständiga korrekthet sådant att ingenting skulle behöva tilläggas. Om jag ändock gör det, sker det därför, att en underlåtenhet måhända kunde missytidas.

Den antagna resolutionen innehåller i och för sig obestridbara konstateranden av att gällande fördrag överträtts. Den ingår däremot icke i något bedömande av det skeddass historiska bakgrund. Den upptager jämväl svårlösta frågor om framtida åtgärder. Efter närmare granskning av den föreliggande rådsresolutionen måste jag säga, att den även ur svenska regeringens synpunkter icke synes mig väl motsvara de allmänna grundsatser, som nyss återgivits och för vilka Sveriges ombud städse sökt verka under internationella förhandlingar.

Ang. vissa utrikespolitiska frågor. (Forts.)

Skola mindre stater i en ställning som Sveriges fylla en självständig uppgift böra de även framdeles verka för att tillvarataga möjligheterna till politisk avspänning och *mot* en kapprustning, som på intet håll längre bindes av fördragsmässig internationell reglering.

Herr Lindhagen: Det blir mycket det här på en gång, herr talman, när alla interpellationerna skola debatteras samfällt.

Dessa utrikespolitiska interpellationer ha, liksom slika framställningar vid föregående tillfällen, framställts i syfte att utgöra ett bidrag till främjande av upplysning i landet om utrikespolitiska ärenden, att skapa intresse här för inom riksdagen samt att främja omedelbar samverkan i sådana syften mellan de båda statsmakterna. Det gäller således dels grundsatserna och deras tillämpning, dels formerna för samarbetet mellan de båda statsmakterna.

År 1934 hade av mig med tillstånd av kammaren framställts tre interpellationer med åtskilliga yrkanden i enahanda syfte som de nu till utrikesministern riktade hänvändelserna. De blevo emellertid icke besvarade, varken av honom eller hans ställföreträdare. Jag nödgades därför som ålderspresident vid framförandet av kammarens sluthälsning till talmannen söka urskulda utrikesministern ävensom två andra statsråd, vilka icke heller svarat på medgivna interpellationer.

I år ha frågorna återkommit interpellationsvis om än något mera begränsade och omformade. Interpellationen om formerna för utrikespolitiskt samarbete mellan statsmakterna har vid denna riksdag icke blott för omväxlings skull utan också av principiella skäl ställts till statsministern. De tre interpellationerna om grundsatserna och deras tillämpning ha riktats till utrikesministern. Vissa farhågor för uteblivet svar även i år bottnade i erfarenheterna från förra årets riksdag. Likaså i uteblivet svar i det sammanhang, vari försvarsbudgeten i år blev ställd till fredsfrågan. Då besvarades endast herr Wohlins upprustningsinterpellation men icke fredsinterpellationerna i anledning av statsutskottets utlåtande över den till utskottet hänvisade motionen om den europeiska pacifismens synvillor. Nu är den faran ur räkningen, och jag ber därför att få uttala min erkänsla till utrikesministern för att han i år inför kammaren något befattat sig med dessa utrikespolitiska interpellationer.

Jag övergår nu först till *statsministerns* svar. För att det svaret skall kunna förstås, vill jag förutskicka en orientering, vilken också i viss mån kompletterar mina kommande erinringar till utrikesministerns framställningar.

Utvägarna för samverkan mellan regeringen och riksdagen i utrikespolitiska ärenden äro följande.

Först möter den nu föreliggande 56 § *riksdagsordningen*. Den tillkom 1921 och innehåller, att ett sådant samarbete kan äga rum i fråga om rikets förhållande till främmande makt eller i annat ärende av större intresse. Det får ske endast, om Konungen prövar det lämpligt. Det skall framföras genom muntligt meddelande i vardera kammaren. Konungen bestämmer, om meddelandet skall lämnas inom lyckta dörrar. Den enda befogenhet, riksdagen tillerkänts, är att ledamot av kammaren ej är förmenat, som det står i grundlagstexten, att yttra sig. Något beslut eller annan åtgärd kan icke ifrågakomma. Samarbetet stannar således gemenligen i en gest, då det någon gång undantagsvis förekommer.

Regeringarna finna nämligen även i de brydsammaste situationer vanligen ett sådant meddelande, såsom det synes, icke lämpligt. En icke ovanlig följd av en makttilldelning. Kommer samarbete någon enstaka gång till stånd,

Ang. vissa utrikespolitiska frågor. (Forts.)

sker det av nåd eller efter privat påtryckning. I de fall, som förekommit, ha föreskrivits lyckta dörrar, enligt min mening utan begriplig anledning. Protokoll föres icke heller; vad som förekommer går till spillo för samtid och eftervärld. Värdet för landet och det allmänna medvetandet uteblir så gott som alldeles.

Konstitutionsutskottet har på senare tider också gemenligen avstyrkt alla förslag att till vidgande av riksdagens inflytande skänka något värdefullt innehåll åt förenämnda nullitet i författningen. Det bör då som sagt icke förvåna, att även regeringar, vilka måste merendels vara benägna till riksfri maktutövning, vända ryggen åt riksdagsordningens ifrågavarande karikatyr av parlamentariskt inflytande och demokratisk organisation. Emellertid föll konstitutionsutskottet i dechargebetänkandet 1934 ur rollen för ett ögonblick och förklarade på förekommen anledning, att 1921 års grundlagsändring vore av värde för landet och för regeringen. Så utvecklades vidare detta värde, och det slutade med ett glorifierande av det som konstitutionsutskottet förut icke ägnat någon vidare uppmärksamhet. Där ser man i alla fall, att frågan om tillämpningen av 56 § och dess formulering på ett sådant sätt, att den icke blir en nullitet, kan någon gång komma till tals även i konstitutionsutskottet. En ändring måste någon gång genomföras, åtminstone ifall riksdagen får äga bestånd.

Den andra utvägen till utrikespolitisk samverkan, varmed grundlagen bestått svenskarna, ligger i *utrikesnämnden*. Den representerar riksdagens utrikespolitiska inflytande genom förtroendemän. I varje annat s. k. kulturland, där parlamentet icke avskaffats, lär numera finnas ett ordentligt parlamentariskt utrikesutskott. Den svenska utrikesnämnden är en enastående konturlös, organiserad bastard mellan regeringskanselj och parlamentarisk ordning. Land och folk kunna väl ej vara betjänta med en organisation, som ej får beredelse-tid, ej får fatta beslut, ej får yrka något, ej står på något sätt i kontakt med sina kommittenter i riksdagen, ej får välja ordförande, ej får föra protokoll och praktiskt taget ej får yppa något av vad som förekommit. Inläggen även inom utrikesnämnden bliva i brist på protokollföreläsning tillspillologivna för samtid och eftervärld. Konstitutionsutskottets ordförande yttrade själv 1932 i första kammaren, att nämnden ej vore en parlamentarisk nämnd, enär den vänder ryggen åt parlamentet. Andra lagutskottets ordförande, herr Westman, kallade nämnden vid samma tillfälle en förgylld råttfälla. Jag hoppas, att detta senare yttrande kan föranleda något samarbete mellan bondeförbundet och den socialdemokratiska regeringen i fråga om att åstadkomma effektivare bestämmelser. Även en opinion inom utrikesdepartementets tjänstemän betraktar nämnden som en kuriös, ointressant och förspild inrättning utan auktoritet. Den höres företrädesvis blott för formens skull, anser många.

Nu var det emellertid så, att »en stor parlamentarisk kommitté» år 1931 förordade ett utrikesutskott. En frisinnad, liberal regering har sedan, år 1932, föreslagit riksdagen en sådan demarche, och konstitutionsutskottet tillstyrkte saken. Den föll då på partiledarnas motstånd i första kammaren. Det var herrar Trygger, Möller och Löfgren. Dagen därpå stod nuvarande ecklesiastikministern Arthur Engberg i andra kammaren och nedkallade allt himlens svavel över de tre talarna i första kammaren. Men han slutade med att, därför att de ställt sig på den ståndpunkten, icke yrka något. Då kunde verkligen även fantomet om ett utrikesutskott om andra kammarens resignation säga: »Den som icke är med mig, han är emot mig.» Förmodligen måste den nuvarande generationen dö ut, innan landet får en utrikespolitisk institution, som är parlamentarisk och verkligen kan höja riksdagens parlamentariska samvete och självmedvetande, vilket verkligen behöves mycket i dessa tider. Jag skulle

Ang. vissa utrikespolitiska frågor. (Forts.)

önska att få vara utrikesminister någon kortare tid. Då skulle någonting kunna bli föreslaget i ämnet åtminstone.

En tredje utväg möter i *interpellationsrätten*. Det är på grundval av denna som debatten här i dag äger rum. Det är den enda utvägen, med möjligheter till någon effektivitet, om det tillåtes att framställa interpellation och vederbörande statsråd bryr sig om att komma ned till riksdagen för att besvara den, något som i regel äger rum, ehuru inom alla partiernas regeringar det också givits enstaka undantag från denna regel.

Slutligen måste trots allt även räknas med *folkopinionens* pådrivande krafter. Den är och förblir den viktigaste fredsgrundvalen. Detta betonades också kraftigt till och med av konstitutionsutskottet en gång i flydda dagar. Hos oss är emellertid den folkliga freds rörelsen splittrad högeligen efter politiska schatteringar. Den är gemenligen också ganska auktoritetssjuk — undantag utgjorde den allmänna fredskongressen i Varberg 1915 och svenska folkriksdagen 1933. Vid fredsfolkets resolutioner fästes därför egentligen icke något avseende. Men de existera i alla fall och upprätthålla hos folket medvetandet om att landet och världen behöver fred. Även ur denna verksamhet spirar därför till slut, få vi hoppas, också något konstruktivt uppbyggande.

Det har ifrågasatts jämväl, som ett uppförande fredsverk, om jag skall kalla det så, uppförandet av ett nationalmonument, helst utanför riksdagshuset. Det föreligger nämligen en gammal donation för ändamålet. Jag är själv av Stockholms stadsfullmäktige utsedd till ledamot av en kommitté, som tillsatts för donationens förverkligande. Denna kommitté är nästan lika gentil som utrikesnämnden, ty kronprinsen är dess ordförande, liksom Konungen är ordförande i utrikesnämnden. Men den är ännu förnämre än utrikesnämnden däruti, att den har sina sammanträden endast med flera års mellanrum.

En gång utlyste kommittén en tävlan. Det kom in många förslag. De väckte ingen uppmärksamhet och ha försvunnit i de gångna årtiondenas natt. Utom ett enda förslag, och det har bevarats ännu i folkets medvetande. Det var en modell, som föreställer moder Svea, sittande på sin tron sovande. Hon håller bägge händerna på nackarna av Gustav II Adolfs och Karl XII:s modellerade huvuden på stolens karmar. Nedanför ligger spiran fallen till marken, och vid moder Sveas fot sover det svenska lejonet. Varför har denna bild spritts i en mängd reproduktioner av olika storlek? Ännu kan man återfinna den i skämtpressen men också i de enskilda hemmens fotografisamlingar. Det beror väl på att folket, som hålles borta från upplysning och medverkan i utrikespolitiska ärenden, förstår och känner, att det bör åstadkommas någon ändring där uppe på de sovande höjderna. En folkopinion, avgiven på sådant sätt, kan också ha sin betydelse. Den avslöjar åtskilligt!

I anledning av statsministerns svar må följande erinras.

Om första frågan säger statsministern, att den icke ger anledning till annat svar än en påpekan, att regeringen självfallet är beredd att, när den finner anledning därtill förelägga, göra meddelanden till riksdagen enligt 56 § *riksdagsordningen*. Det är nu icke svar på min fråga, ty den gällde, om regeringen kommer att göra det *nu*, med hänsyn till den ofred, som nu råder i världen. Den frågan har statsministern kringgått. Jag vet icke anledningen. Svaret skulle kunna betyda, att läget icke är sådant, att det föranleder någon samverkan omedelbart med riksdagen. Men då frågas: När kommer ett så förtvivlat världsläge, att denna paragraf skall få någon tillämpning i historien? Eller menas det, att endast obetydliga saker böra föreläggas riksdagen? Det kan väl icke heller vara fallet. Men därom lämnas icke heller något besked. Jag får därför be statsministern om ursäkt, om jag finner det ligga en ganska imperialistiskt färgad regeringspolitik över svaret i den första frågan. Demo-

Ang. vissa utrikespolitiska frågor. (Forts.)

kratien, om det till äventyrs numera existerar någon sådan, måste känna sig ganska snöpligt avvisad genom det nu avgivna svaret.

I den andra punkten, om *sekretessen*, har kammaren genom paragrafens förenämnda återgivande fått veta, hur det förhåller sig. Interpellationen har även här av statsministern, såvitt jag förstår, kringgåts väsentligen. Hittills ha endast slutna möten hållits, när regeringen undantagsvis någon gång har framlagt något för riksdagen, oavsett att det bort kunna vara uppenbart för vem som helst. Nu frågar jag, om vi icke skulle kunna överge denna sekretess. Regeringen borde väl i dessa tider också av egen tillskyndelse vända sig till riksdagen direkt, såsom den i dag genom interpellationer i alla fall förmåtts att göra i någon mån. Många gånger har det begärts, att denna paragraf skall tillämpas och att den skall utvidgas, så att Konungen och riksdagen bli någorlunda jämställda i paragrafen, men det har ej avhörtts någon-ting.

Statsministern fäster i sitt svar uppmärksamheten vid att denna paragraf medger såväl sammanträden inför öppna dörrar som slutna sammanträden. Interpellationen innebar en fråga, om det kan väntas, att det hädanefter omsider blir öppna dörrar och endast för något erforderligt undantagsfall slutna sammanträden; om det kan väntas, att i paragrafen kommer att inskrivas, att om icke särskilda omständigheter till annat föranleda, sammanträdena skola hållas inför öppna dörrar. Det förklaras i svaret, att regeringen icke har under övervägande något förslag till ändring av nämnda grundlagsstadgande. Då förmodar jag, att statsministern menar, att regeringen ej har kunnat något åtgöra, därför att regeringen icke för sig fått framlagt något förslag till övervägande. En sådan hjälplöshet kan ju en stark regering icke tillåta sig och behöver icke heller i vårt land tillåta sig.

Det föreligger för övrigt på regeringens bord ett förslag, som har ett visst sammanhang med denna sak. 1921 beslöt nämligen riksdagen på motion av mig — utan yppad meningsskiljaktighet såvitt jag minnes — hemställa, att regeringen ville så snart som möjligt framlägga förslag till revision av bestämmelserna om sekretessen i grundlagens tryckfrihetsförordning. Det har nu under 1934 eller 1935 kommit ett kommittébetänkande om den saken. I betänkandet har föreslagits en del beskrningar av sekretessen, men, såvitt jag kunnat se vid hastigt genomläsande, icke alls så pass genomgripande, som enligt min uppfattning förhållandena påkalla.

Interpellationssvaret avslutas emellertid i andra punkten sålunda, att »det har blivit alltmer vanligt att även utrikespolitiska frågor dryftas offentligt. Jag finner en sådan utveckling naturlig.»

Är det verkligen vanligt? Diktaturerna skjuta ju växt enligt någon naturlag mer eller mindre i de flesta länder. I den mån så sker, har ju även sekretessen skjutit växt. När regeringen nyligen ville redogöra för världsläget inför riksdagen, så gick den ju ensamt till utrikesnämndens skumma kammare med dess nedfällade rullgardiner och gick inte också till oss.

Med dessa ord ber jag att få tacka statsministern tyvärr mindre för innehållet i svaret, men för att han dock besvarat interpellationen och för ansatsen i slutet av sitt svar till någon ljusning över sekretessens horisonter, oviss och obetydlig ljusning visserligen, så vitt jag förstår.

Nu övergår jag sålunda till *utrikesministerns* upplysningar. Här möter i viss mån ett annat psyke än det som avspeglade sig för tillfället i statsministerns i det hela avböjande svar. Utrikesministern har fått ligga i beträffande detaljerna i folkförbundets senaste bemödanden och därigenom fått mer att säga och ett särskilt ansvar. Han har kanske ansett sig såsom utrikesminister nödgad se till, att han icke kommer med för mycket eller för långt, och det vill

Ang. vissa utrikespolitiska frågor. (Forts.)

jag icke klandra. Men det visar sig i alla fall, att när det fria ordet i parlament och annorstädes får vara med, i utrikespolitiska diskussioner, liksom fallet är i England, blir ärendet mera frispråkigt och sakligt än under den officiella diplomatiens försiktiga omvårdnad.

Utrikesministern börjar med *en allmän reflexion*. Han säger, att interpellantens »egenartade formulering» av sina frågor föranlett honom, utan att kränka interpellantens syfte, i stället »hålla sig till kärnan» i dessa spörsmål. Interpellantens egenartade formulering, den består just i att han vill gå till grunden av tingen och icke helt stanna vid folkförbundets försiktighetspolitik. Men jag har ingenting emot de rubriker, som utrikesministern formellt satt på sina svar, utom den första, till vilken jag nu övergår.

Den *abessinska interpellationen* kallas nämligen »den abessinsk-italienska konflikten som folkförbundsproblem». Jag har väckt den som ett mänsklighetsproblem; däri ligger min »egenartade» formulering till skillnad från utrikesministerns. Jag har trott, att inom förbundet även en sådan talan får och bör föras och att detta är de mindre staternas och särskilt nordens kallelse. Folkförbundsproblemen i trängre bemärkelse, det är väsentligen stormakternas intresseproblem och de mindre staternas försiktighetsproblem. De senare balansera sig fram mellan stormakternas brottning om makten. Det kan väl ännu sällan ifrågakomma, att sanningens makt får bli en godtagen ledstjärna med avstående från våldet, åtminstone ej i de grundläggande problemen. Det är sannerligen ingen lätt sak för en småstat att tjänstgöra som artig stafett och medlare mellan stormakter. Jag vill således icke förhäva mig över den, såsom mig synes, övervägande negativa ståndpunkt, utrikesministern intagit i sitt svar. Han har kanske annat i sitt hjärta. Det tror jag också, om jag känner honom rätt. Då få vi i alla fall mötas enskilt på det stället. I sak gå våra vägar i dag ganska mycket isär, såvitt jag förstår.

Här har utrikesministern — och däri är jag icke enig med honom — upplagt det *abessinsk-italienska problemet* sålunda. På grund av en traktat mellan de båda länderna har tvisten hänskjutits till privat uppgörelse eller skiljedom. Om den utvägen ej går i lös, då först blir det folkförbundets uppgift att inträda, och då vill också utrikesministern verka för den likaväl som han vid åtskilliga tillfällen förut varsamt givit tillkänna sin sympati för en sådan sak.

Men vad gäller konflikten? Därom få vi ej veta någonting i pressen. Är det en soldat, som blivit ihjälslagen, eller några får, som blivit bortrövade? Ingenting få vi veta. Allmänheten har den uppfattningen, att det gäller någon bagatell. Vem som begått övergreppet, italienare eller abessinier, eller om de skylla båda på varandra — det få vi heller inte veta.

Däremot är det känt, att Italien skickar till Abessinien stora truppmassor och krigsmateriel trots att förhandlingar pågå mellan länderna för att komma till ett resultat. Samtidigt går Abessinien å sin sida in till folkförbundet och begär folkförbundets hjälp, ty, säger Abessinien, förhandlingarna ha visat sig sätta dess självständighet i fara. Det är landets eget uttryck. Men sedan nu förhandlingarna vidare pågå och Europa börjar invagga sig i en viss tro, att det kanske inte blir någon konflikt, så kommer budskapet, att Abessinien har anselt sig så beträngt i dessa förhandlingar, att det betryckta landet beslutat införa allmän värnplikt.

Jag menar således, att folkförbundet inte kan lämna Abessinien i sticket med sådana slags förhandlingar, där Italien kanske tilltvingar sig exempelvis betalt för sina militära expeditioner och kanske även jordavträdelser, privilegier och annat mer till. Förbundet bör förbehålla sig att pröva en eventuell »uppgörelse». Om uppgörelsen befinnes oskäligt betungande för abessinierna i för-

Ang. vissa utrikespolitiska frågor. (Forts.)

hållande till det som skulle gottgöras — om det nu överhuvud är något som bör gottgöras — då är förbundet fortfarande skyldigt att taga även detta under övervägande. Ty, såsom utrikesministern påpekade, Abessinien framställning ligger fortfarande på folkförbundets bord.

Man kan föra annexionskrig på många sätt, det vet nog utrikesministern. Även ett sådant sätt, som här kan bli resultatet, är stridande mot Kellogg-pakten, folkförbundets akt och de gudomliga lagarna. Sverige bör således göra mer än att avvakta en »överenskommelse» vilken som helst och mer än att underrätta sina officerare i huvudstaden i Abessinien, att de inte få vara med i något krig utan bara äro ditskickade som experter. Sverige måste också efter förmåga hjälpa till med att skydda Abessinien mot eventuell utplundring.

Vi må ock besinna, att detta är det enda ännu självständiga folk, som den europeiska civilisationen i sin exploatering av Afrika lämnat kvar i frihet. Det är ett folk, som söker höja sig allt mer. Det lär ha en härskare, som står på en hög ståndpunkt. Det har jag hört av personer som varit på ort och ställe. De betona, att landet går steg för steg framåt. Då skola inte europeiska bombplan komma i massor för att förgöra ett sådant bemödande från en nation, trots att den tillhör de färgade raserna. Det hämnar sig i varje fall en gång på Europa.

Beträffande härefter Sveriges ställning till *projektet om en ostpakt*, framhåller utrikesministern, att denna pakt ännu icke tagit slutlig form. Man vet inte vad det kommer att innebära. Det är förmodligen riktigt. Men så tillägges, att det tillkommer närmast de därav berörda staterna att bedöma saken. Men på samma gång anser utrikesministern »dels, att Sverige, tillhörande en så stabiliserad region i Europa som Norden utgör, icke har anledning deltaga i detta paktsystem, dels att man här icke kan annat än med tillfredsställelse se, om ett lämpligt avtalssystem åstadkomme en stabiliserande effekt inom den europeiska region, för vilken detsamma avsetts». Det senare är i alla fall en fördel även för Sverige, menar väl utrikesministern.

Nu får jag medgiva, att ostpakten är en sak, beträffande vilken man kan behöva betänka sig och om vilken man kan ha olika meningar. Särskilt därför att mången vill gärna först veta vad meningen innerst inne är med ostpakten. Är meningen ett bidrag till mänsklighetens befrielse från krig eller är det ett spel mellan enskilda makter för att bereda sina tillfälliga maktintressen fördelar i eventuell kamp på andra fronter?

Frånsett detta framstår det å andra sidan som en fördel åtminstone för den närmaste framtiden att få en sådan pakt till stånd även mellan de väst- och ostbaltiska mindre staterna samt Tyskland. Ostbalterna ha ju ingått nonaggressionspakter med Sovjet. Där är det alltså klart. Men de behöva en sådan pakt även och för närvarande än mer med Tyskland, och skandinaverna kunna ha gagn av en nonaggressionspakt med både Sovjet och Tyskland. Det vill Tyskland inte. Är det därför att Tyskland vill hålla öppet sina bemödanden redan nu att återerövra Sönderjylland eller delar därav från Danmark samt Memelområdet från Litauen? Men Polen, som ju är stort och ganska mäktigt även i militärt avseende, har lyckats ingå en sådan pakt på tio år med Tyskland. Då böra väl vi också för all säkerhet bemöda oss därom, icke minst för Danmarks och Litauens skull — icke minst givetvis för Sönderjylland, som hör till den skandinaviska gemenskapen.

Emellertid framhåller utrikesministern, att, i vad mån folkförbundets allmänna solidaritetspolitik kan stärkas genom en ostpakt, är en öppen fråga, i vars behandling vårt land bör deltaga med intresse och varsamhet. Det är ju riktigt, såvitt jag också förstår. Dit hör *definitionen på angripare* som bru-

Ang. vissa utrikespolitiska frågor. (Forts.)

kar sammanknytas med nonaggressionspakter och även antagits av åtskilliga länder. Även detta är dock än mer, synes mig, en konjunkturprodukt.

Initiativet på detta område har tagits av Sovjet. Man måste nu som sagt undra något, varför Sovjet är så angeläget om detta. Det blir uppenbarligen fredat någon tid för angrepp från väster, och det kan inte heller uppstå några koalitioner mot Sovjet genom dessa pakter, ty de ingås individuellt med varje stat och innehålla bestämmelse att den staten inte får hjälpa någon annan, som angriper den, med vilken pakten är ingången. Det har nog betydelse för Sovjet-Ryssland att få lugn i ryggen nu, då det är så mycket engagerat av Asiens uppvaknande. Sovjet vill ju också själv få sin hand över Asien, åtminstone för sina idéer, men därmed följer ju också ett herravälde över Asiens jord. Det kan hända, att Japans utträde ur folkförbundet och Sovjets oförmodade inträde ha ett stort sammanhang.

Jag övergår nu till den tredje interpellationen, om *samarbetet mellan de mindre staterna och särskilt om Nordens nya kallelse i utrikespolitiken*. Utrikesministern erinrar om att ett sådant samarbete länge ägt rum mellan vissa stater och särskilt mellan de s. k. exneutrala staterna. Han åberopar avtalet i ekonomiska frågor mellan Osloomakterna. Jag vill då blott erinra utrikesministern om, att han i Göteborg den 29 oktober 1933 förklarade, att de frukter, som konventionen avsatt, till det yttre äro »verkligen mycket små». Det veta ju också vi alla, som något studerat den där frågan.

Vidare ha i frågor av allmänpolitisk natur, enkannerligen på rustningsfrågornas område, inom gruppen av exneutrala stater också vidtagits åtskilliga samlande initiativ och ståndpunkter säges det, och utrikesministern har därav inte annat än goda erfarenheter. Jag tror, att till de goda erfarenheter-na också kunde läggas orden »och små resultat». Den engelska statsmannen Baldwin konstaterade ju nyligen, att Europa nu blivit ett dårhus. Det är nämligen så, att detta samarbete på avrustningsfrågornas område är den gamla stora europeiska synvillan. Att försöka ordna grenarna på samma gång vi värdslösa roten, detta är som bekant omöjligt. Då man studerar de förslag, som nedrustningskongressens experter, kommittéer och diskussioner kommit med, så synes mig förvånande, hur den europeiska pacifismen leker med så magra resultat och med evigt gäckade förhoppningar att kunna effektivt nedsätta rustningarna och förbjuda de effektivaste vapnen. Det har visat sig vara chimärer. För övrigt kunna även med minskade rustningar föras stora krig. Samma regeringar, som sända ombud till nedrustningskongressen i Genève med förenämnda program, skynda sig samtidigt att kunna framställa eller utifrån anskaffa de modernaste och mest fruktansvärda vapen för att inte ligga efter i sina rustningars fulländning. Detta säger väl åtskilligt, och även svenskarna skaffa sig exempelvis bombflygplan.

En bifråga i världsproblemet men viktig nog för ögonblicket är *den tyska upprustningen* efter Tysklands utbrytning ur folkförbundet och den överträ-delse av ingångna traktater, som Tyskland därigenom begått. Detta synes vara den enda angelägenhet, som kan väcka svenskarnas intresse eller rättare sagt nyfikenhet på vad Sveriges och de skandinaviska ländernas utrikesministrar ha för åsikt i denna angelägenhet. Genom detta interpellationssvar ha vi ej fått någon klarhet däri. Mig synes den bestå i att ministrarna ej velat stöta sig med någon av de två stormaktsfronterna.

Våra svenska pacifistiska illusioner ha hårt drabbats av Tysklands upp-rustning. Vi invaggade oss i den föreställningen att kunna ansluta skandi-naverna till den tyska, österrikiska, ungerska och bulgariska avrustningen. Därigenom skulle småningom beredas väg för ett fortgående på den full-ständiga avrustningens väg. Sålunda kunde också möjligheter fortare yppa

Ang. vissa utrikespolitiska frågor. (Forts.)
 sig för stormakterna att även uppfylla sina traktatsenliga löften att komma efter.

Om jag beskådar företeelsen som domare, måste jag erinra mig, att om två personer ingå ett avtal, blir det bestående endast om det varit frivilligt eller låtom oss säga någorlunda frivilligt å ömse sidor. Kan någon kontrahent visa, att avtalet blivit honom utan egen fri vilja med våld påtvingat, förklara domstolarna, att han inte är skyldig att uppfylla det. I de internationella förhållandena synes man lösa saken på ett enklare sätt, nämligen så att den, som är stark, ruvar på det tillfälle, då de förpliktelser, som med våld blivit honom ålagda, kunna av honom saklöst brytas. Det är under intrycket av en sådan situation som Tyskland nu avskuddar sig Versaillesfreden. Det har nästan alltid inträffat, och det kommer i alla tider att inträffa, att traktater, där det ligger våld bakom, brytas i historien med våld, antingen i morgon eller om hundra år.

Det undras nu, som sagt, hur de nordiska länderna ställa sig till den resolution, som på *Stresamakternas*, d. v. s. Englands, Frankrikes och Italiens, förslag föreslogs i Stresa och sedan antagits av folkförbundets råd. Den måste vara av rådet enhälligt antagen. Danmarks utrikesminister Munch, som sitter i rådet, var tveksam på en eller flera punkter. Han hann ej rådgöra med kollegerna i Norge och Sverige. Dilemmat löstes då på det sättet, att han nedlade sin röst. Sålunda lärer den erforderliga enhälligheten ha tillkommit.

Sveriges utrikesminister har nu förklarat, att han efter närmare granskning av rådsresolutionen måste säga, »att den även ur svenska regeringens synpunkter icke synes mig väl motsvara de allmänna grundsatser, som nyss återgivits och för vilka Sveriges ombud städe sökt verka under internationella förhandlingar». Men nog borde vi väl också få veta, vad det är han ogillar och vad det är han gillar i denna resolution, annars blir väl »Sveriges» ställning fortfarande oklar. Det där yttrandet kan för övrigt även vara en så kallad Brasklapp eller något liknande. Men landet är nyfiket på vad som enväldigt å Sveriges vägnar gillas eller ogillas.

Sedan heter det i slutet av utrikesministerns svar: »Skola mindre stater i en ställning som Sveriges fylla en självständig uppgift, böra de även framdeles verka för att tillvarataga möjligheterna till politisk avspänning och mot en kapprustning, som på intet håll längre bindes av fördragsmässig, internationell reglering.»

Utrikesministern meddelar jämväl, att till Sverige har icke från något håll riktats anmodan eller förfrågan om deltagande. År 1927 gjordes dock en invit av Sovjet till avslutande av en vänskapstraktat. Sedan lärer under hand förfrågats, om Sverige kunde tänkas vilja reflektera på en nonaggressionspakt med Sovjet. Därpå svarades avböjande och därför inställdes officiell framställning.

Således, här har icke lämnats svar på någonting av vad som behandlas i motionen nr 227 i första kammaren i år. Till denna hänvisades dock såsom motivering till tredje interpellationen. Den motiveringen återfinnes under skilda kapitel, kallade: försvarsbudgeten och utrikespolitiken, Europas fallenheter, annexionspolitiken, de europeiska minoriteternas problem, språkförbistring, Vilnafrågan och baltiskt samförstånd, Europa och de färgade raserna, avrustningen med bibehållande av rustningarnas orsaker. Ett sysslande med »möjligheterna till politisk avspänning och mot en kapprustning» kan i lyckliga fall uppskjuta ett eventuellt krigsutbrott. Men rustningarna bliva kvar och locka till krig, så länge annexionspolitiken lever kvar med sitt obehöriga grepp över länder och folk. Och det gör den både i Europa och dess dotter-

Ang. vissa utrikespolitiska frågor. (Forts.)

länder samt i de färgade rasernas världsdelar. Språkförbistringen ligger ock bakom nationalismen samt omtöcknar känslan av samhörighet.

Till sist några ord om *annexionspolitikens* väsende i tillämpningen utöver vad i motionen nr 227 framhållits. Jag skall taga ett exempel från Sönderjylland.

I motionen erinras, hurusom avskaffandet av annexionspolitiken är grundläggande för fred på jorden. Det kan endast ske genom en internationellt kontrollerad folkomröstning och godkännande av dess resultat. En förebild är senast Saalomöröstningen. Detta mål måste till en början åtminstone diskuteras för att sedan en gång vinna respekt och slutligen tillämpning. Sönderjylland tillföll Danmark genom en sådan folkomröstning. Omröstningsresultatet var 75 procent för en förening med Danmark och 25 procent mot en sådan förening. I detta senare tal ingingo ock de tyska ämbetsmännen och militärerna med deras familjer samt utflyttade avkomlingar av dessa familjer, som tillätos deltaga i omröstningen och av Tyskland bekostades resor till omröstningsställena.

Då tycker man väl, att denna lilla försmak av en verklig rättsordning kunde få vara i fred. Det där lilla området — 4,000 kvadratkilometer med omkring 165,000 invånare — är ju ingenting för Tyskland. Det är ju inte heller så stor del av Danmark. Men anslutningen till Danmark är i alla fall ett resultat av social rättvisa i utrikespolitiken.

Hitler, härskaren över Tyskland, har visserligen i sin bok »Mein Kampf» varslat om anhängarskap för annexionspolitiken. Men när han nu kommit till makten, har han blivit hovsammare i talet och därför säger han numera — såsom exempelvis vid öppnandet av den tyska riksdagen 1933 — att »vi tyskar respektera andra folks nationella rättigheter och önska av vårt innersta hjärta att leva i fred och förståelse med dem». I samma anda har han yttrat sig officiellt vid ett par andra stora tillfällen.

Men vad tilldrar sig då på samma gång vid gränsen till Sönderjylland? Där har med tillskott av allmänna medel bildats en kreditanstalt, kallad aktiebolaget Fogelgesang, i Haderslev, nära gränsen jämte ett dotterbolag på samma plats. Dess uppgift är att åt nödställda danska bönder inom ett visst område norr om gränsen, som man nu till en början inriktat sig på, nämligen den s. k. Tietschelinjen, jämte Aabenraa med omgivningar, bevilja lån mot inteckningar i deras fastigheter, som därmed äro praktiskt taget vordna tyska fastigheter. Över 5 miljoner kronor ha redan spenderats för det ändamålet. Likaledes giver anstalten penninggåvor åt enskilda familjer, som kommit i betryck, med villkor att de skola sätta sina barn i tyska privata skolor. Barnen uppklädas och skänkas velocipeder. Från en sådan välklädd dansk skolpilt kan man på fråga varifrån han fått sin dräkt få på tyska det svaret: »Den har jag fått av onkel Hitler.»

Det har också arrangerats ett slags fadderskap. Olika städer eller kommuner i Tyskland äta sig fadderskap för en utpekad dansk by i Sönderjylland inom det där särskilda området, och den skola de hjälpa, uppmuntra den, och vara goda vänner med, och se till att dess besvärligheter klaras upp samt därigenom tyskvänlighet uppammas. Liksom allestädes finnas även i sådana områden en del danskar, som inte falla undan för någon bestickning, en del tyskar, som äro idel tyskar, men ock ett mellanlager, som på grund av ekonomiska bekymmer ta emot pengar på föreskrivna villkor.

Nu har också det lilla danska landet ansett sig tvunget till en sådan liknande barnkammaråtgärd och på senare tiden börjat framträda som fadder för olika byar i Sönderjylland. Men det är byar inom det egna landet, medan

Ang. vissa utrikespolitiska frågor. (Forts.)

det för tyskarnas vidkommande är fråga om adoption av ett främmande lands.

Avsikten lär vara, att när undermineringen tros verkat tillräckligt äska ny folkomröstning eller kanske gå till ockupation utan omsvep. Jag frågar: är det en rättsordning, som kan tillåta något sådant? Är verkligen Danmark av sina lagar förhindrat att ingripa mot en sådan ordning? Det förvånar danskarna själva, och till och med tyskar därnere lära ibland undra över, att Danmark tillåter det. »Det skulle aldrig tillåtas i vårt land», säga de.

Vidare organiseras från Flensburg även uppvigling av de tyska minoriteterna, och ledarna utses därifrån och även honoreras därifrån enligt vad jag läst och hört berättas. En sådan oefterrättlighet talar för sig själv. Annexionsinstinkterna demoralisera Europas styrelser. Den »internationella rättsordningen» sjunker bort i ett dimmigt fjärran.

Jag hade tänkt särskilt interpellera om den här frågan också. Detta är ju ock ett tillfälle att draga fram den ur dunklet. Jag begär för dagen intet svar av utrikesministern på denna ännu icke officiellt framställda och beviljade interpellation.

Jag får sluta, herr talman, med att tacka de båda ministrarna för att de ha i varje fall berett senaten detta tillfälle att få höra deras inställningar i utrikespolitiken. Det blir nog fruktbarare än den stumma seansen i utrikesnämnden. Jag förstår svårigheterna att röra sig inom folkförbundets trånga ram och syssla väsentligt med »avspänningar» mellan stormakter och vad därmed äger sammanhang. Folkopinionerna och det fria ordet utanför folkförbundet och regeringarna blir det förbehållet att till sist vidga programmen med erinringar om framtidens mera befriande realpolitik.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till första kammaren.

Med hänvisning till bifogade läkareutlåtande anhåller jag om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 29 april—4 maj 1935.

David Norman.

Riksdagsman *David Norman* är på grund av halsböld oförmögen till arbete under c:a en vecka från dagens dato räknat, intygas.

Stockholm den 29 april 1935.

Owe Naglo,
leg. läkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Föredrogos nedannämnda från andra kammaren ankomna protokollsutdrag: nr 429, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion angående åtgärder för anläggning av badinrättningar å landsbygden; och

nr 430, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion angående införande av gemensamma måltidstimmar.

Första kammaren beslöt hänvisa dessa ärenden till sitt första tillfälliga utskott.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 334, av herr *Petersson, Knut*, m. fl.,

nr 335, av herr *Lindgren*,

nr 336, av herr *Nilsson, Petrus*, m. fl.,

nr 337, av herr *Jönsson*, samt

nr 338, av herr *Johansson, Johan Bernhard*, m. fl.,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda motioner:

nr 339 av herr *Johansson, Johan Bernhard*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om accis å margarin och vissa andra fettvaror, m. m.; samt

nr 340, av herr *Lindgren*, i samma ämne.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet en av herr *Wangson, Otto*, och herr *Ström, Fredrik*, väckt motion, nr 341, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens arbetslöshetskommission, kontantunderstödsverksamhet, statliga och statskommunala reservarbeten m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 11, statsutskottets memorial och utlåtanden nr 85—87 och jordbruksutskottets utlåtanden nr 67—69.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 181, i anledning av väckta motioner angående undersökning av vårt lands befolkningsfråga m. m.;

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter Erik Johan Jonsson från Örebro;

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för adjunkten vid navigationsskolan i Göteborg A. Skoglund att för erhållande av ålders-tillägg tillgodoräkna viss tjänstgöring;

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsverkets övertagande av staden Grännas förpliktelser beträffande en icke lagfaren rådmän, vilkens tjänst vid rådhusrättens i staden upphörande kommer att indragas;

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående skyldighet för tjänsteman, tillhörande den civila statsförvaltningen, att i vissa fall underkasta sig läkarundersökning m. m.;

nr 186, i anledning av väckta motioner om åtgärder till stödjande av den svenska sjöfartsnäringen; samt

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående dels understöd åt vissa lärarinnor, som på grund av folkskoleväsendets omorganisation förlorat sin anställning, dels ock understöd åt förra lärarinnan Helga Vilhelmina Andersson m. m.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets memorial nr 12, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedskrivning av statslån till anläggning av Skövde—Axvalls järnväg m. m.;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående konungariket Sveriges stadshypotekskassa m. m.;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 12 andra stycket förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank m. m.;

nr 44, i anledning av väckta motioner angående utredning av frågan om nedsättning av räntan å lån från svenska bostadskreditkassan m. m.; och

nr 45, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.; samt

andra lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckta motioner angående ändring av 1 § lagen om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.23 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 3 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollen för den 25, 26 och 27 nästlidne april.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att landshövding *H. Hammarskjöld* på grund av lungsjukdom tills vidare är förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet, intygas.

Stockholm den 30 april 1935.

H. C. Jacobæus.

Vidare upplästes två till kammaren inkomna ansökningar, som jämte därvid fogade läkarintyg voro så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Under återopande av bilagda läkarintyg nödgas jag härmed värdsamt anhålla om fortsatt ledighet från riksdagsarbetet till den 15 maj 1935.

Stockholm den 30 april 1935.

Georg Branting.

Att advokat *Georg Branting* på grund av Pankreatitis + Colitis spastica är arbetsoförmögen från den 1 maj till och med den 15 maj 1935, intygas.

Stockholm den 30 april 1935.

Ruby Lind,

leg. läk.

Till riksdagens första kammare.

Med återopande av närslutna läkarintyg får jag härmed anhålla om fortsatt ledighet från riksdagsarbetet till och med den 11 maj 1935.

Wittsjö den 2 maj 1935.

Värdsamt

William Linder.

Att borgmästaren *William Linder*, som befinner sig i konvalescens efter genomgången operation, är i behov av fortsatt ledighet från riksdagsarbetet t. o. m. den 11 maj 1935, intygas.

Malmö den 1 maj 1935.

Axel Ekelund,

förste provinsialläkare
i Malmöhus län, Malmö.

De begärda ledigheterna beviljades.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.;

Första kammarens protokoll 1935. Nr 27.

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående lånefonden för anskaffning av motorvagnar m. m. åt enskilda järnvägar m. m.; samt

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av räntan å vissa lån ur lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 193, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 kap. 2 § strafflagen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets memorial nr 12, bankoutskottets utlåtanden nr 41—45 och andra lagutskottets utlåtande nr 24.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag ber att få hemställa, herr talman, att kammaren måtte besluta, att konstitutionsutskottets memorial nr 12, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll, skall sättas först bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

Herr *Nilsson, Petrus*, avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 342, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens arbetslöshetskommission, kontantunderstödsverksamhet, statliga och statskommunala reservarbeten m. m.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 88, om anvisande av de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor;

nr 89, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till svenska handelskamrar i utlandet;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för Vaxholms kustartilleriregementes manskapskassa från betalningsskyldighet för vissa skulder m. m.;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av vissa medel, som anvisats för säkerhetsanordningar å undervattensbåtar;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för tillsättande av beställningen såsom marinöverdirektör;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa ombyggnadsarbeten vid centralfängelset i Norrköping samt till nya arbetslokaler m. m. vid centralfängelset i Växjö;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till ny ladugård m. m. vid statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa gossar;

nr 95, i anledning av väckta motioner angående ordnande av hantverkets högre undervisning; och

nr 96, i anledning av väckta motioner om rätt för justitieråd och regeringsråd att mottaga uppdrag såsom skiljeman;

bevillningsutskottets betänkande nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till frihamnsförordning m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 46, angående användande av riksbankens vinst för år 1934;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till militärt tjänstepensionsreglemente m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1935/1936 till det militära pensionsväsendet m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 5 §§ lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänsteinnehavares rätt till pension;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om ändring i vissa delar av civila tjänstepensionsreglementet den 30 juni 1934 (nr 442); och

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsrätten för professorn E. H. O. Stensiö; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om anställande av kommissionärer vid rikets rådhusrätter och överdomstolar.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.10 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
